

Korespondence Karla Čapka a Huberta Ripky

/ Jan Bílek - Jana Bílková /

Úvod a ediční poznámka

Doplňování listáře našeho předního spisovatele Karla Čapka (1890–1938) zůstává trvajícím, nekončícím úkolem, a to přes ohromný kus práce, který byl na projektu vykonán a jejímž výsledkem jsou dva svazky odeslané korespondence vydané jako součást Čapkových sebraných spisů, dokončovaných v první polovině 90. let 20. století.¹ Ukázala to publikace *Vám oddaný...* z roku 2007, shrnující doplňky k Čapkově korespondenci nalezené v posledních letech.² Osobnost Čapkova formátu se dokonce dočkala i výjimečného vydání přijaté korespondence.³ Většina projektů v oblasti zpřístupňování korespondence je doprovázena editorovým tušením, mnohdy v mantinelech toužebného očekávání a předvídané jistoty, že bude stále o co usilovat, co doplňovat. Dva dokumenty, které přináší tento příspěvek, jsou drobným střípkem do mozaiky, jejíž skládání je u osobnosti Čapkova významu jistě zasloužené.

Nově zpřístupněné a edičně zpracované kusy Čapkovy korespondence vzešly z jeho kontaktů s Hubertem Ripkou (1895–1958). Tento absolvent pražské filozofické fakulty a Státní archivní školy působil v letech 1919–1925 jako archivář československého ministerstva národní obrany. Zájem o veřejné dění ho přivedl k žurnalistice a v roce 1925 přijal nabídku na místo redaktora vlivného legionářského deníku *Národní osvobození*, kde měl na starosti vnitropolitickou rubriku a parlamentní zpravodajství. Do roku 1927 redigoval legionářský kulturní měsíčník *Přerod*. V roce 1930 přešel jako zahraničně-politický komentátor do prestižních *Lidových novin* a stal se tak Čapkovým

1 Čapek, Karel: *Korespondence*. I.–II. Editorka Marta Dandová. Praha 1993, 552 a 518 s. *Spisy Karla Čapka*, svazek 22 a 23. (Dále citujeme jako *Korespondence I*, *Korespondence II*.)

2 Čapek, Karel: *Vám oddaný...* Dosud nepublikovaná korespondence. Editorka Marta Dandová. Praha 2007, 212 s. (Dále citujeme jako *Vám oddaný*.)

3 Čapek, Karel: *Přijátá korespondence*. Editorky Marta Dandová a Milada Chlábková. Praha 2000, 497 s. (Dále citujeme jako *Přijátá korespondence*.) Publikace nebyla vybavena rejstříkem.

kolegou. Vazby měl i s okruhem týdeníku Demokratický střed. Z pověření ministra zahraničních věcí Edvarda Beneše (1884–1948), prezidentského nástupce Tomáše G. Masaryka (1850–1937), podnikal neoficiální politické mise. Podílel se na vedení druhého československého odboje, a to jako člen pařížského Československého národního výboru a jako člen londýnských exilových vlád. V nich zaujal pozici státního tajemníka, resp. státního ministra v ministerstvu zahraničních věcí, rezortu Jana Masaryka. Po druhé světové válce se stal za národněsocialistickou stranu ministrem zahraničního obchodu, v roce 1948 emigroval a působil ve Spojených státech amerických a ve Velké Británii.⁴

Čapek, vždy se zajímající o věci veřejné, byl v létě 1926 už plně vtažen do zákulisí a do mediální stránky celostátní politiky. Republice vládla po vítězství občanských stran ve volbách dočasně úřednická vláda, nahrazená v říjnu 1926 regulérní vítěznou koalicí. Vzrůst pravého i levého radikalismu vedl k úvahám o oktroji volebního zákona či o státním převratu a k obavám z nich, a to na obou stranách politického spektra. Nakonec se na chvíli boj o moc a o povahu státu viditelně promítl v tzv. Gajdově aféře.⁵ Stávající náčelník hlavního štábu československé armády Radola Gajda (1892–1948) byl za účasti vrchního velitele Masaryka v červenci a srpnu 1926 odstaven, věc doprovázela mediální kampaň. Gajda se proti rozhodnutí bránil, záležitost se ve formě dalších vyšetřování a žalob táhla do roku 1927, kdy se postavil do čela Národní obce fašistické. Prohrál i politik Jiří Stříbrný (1880–1955), Benešův konkurent v národněsocialistické straně, z níž byl v září 1926 vyloučen, a také se angažoval proti Hradu. Čapek zasahoval do žurnalistických kampaní proti Edvardu Benešovi (potažmo Masarykovi), které byly výrazem dlouhodobých rozporů mezi pravicovým křídlem československé politiky a Hradem. Zejména tlak národní demokracie na stránkách Národních listů neustával, ale staronový ministerský předseda Antonín Švehla (1873–1933) dokázal přizvat stranu do vlády a zároveň Masarykovi přislíbit další zvolení hlavou státu. Vyčerpaný spisovatel byl po nových zkušenostech „velmi otráven novinami a tím, čemu se říká politika“⁶ a těšil se na zářijovou dovolenou v Tatrách. Jak napsal prezidentovi, toužil po poměrech, v nichž by se „mohl cítit jen tím, k čemu jsem povolán: literátem“.⁷ Víme ale, že mu osobní ustro-

4 Srovnej Tomeš, Josef a kol.: Český biografický slovník XX. století. III. Praha 1999, s. 42–43, nejnověji Pavlát, David: Novinářská a politická dráha Huberta Ripky do vyvrcholení mnichovské krize na počátku října 1938 a jeho odchodu do exilu. In: Moderní dějiny 17, 2009, č. 2, s. 65–129.

5 Klimek, Antonín – Hofman, Petr: Vítěz, který prohrál. Generál Radola Gajda. Praha 1995, 285 s.

6 Korespondence I, Karel Čapek Věře Hrůzové [10. 9. 1926], s. 167.

7 Vám oddaný, Karel Čapek Tomáši G. Masarykovi 26. srpna 1926, s. 96.

jení nedovolilo zanechat občanské angažovanosti a potlačit zájem na demokratické povaze společnosti a státu. Jeho styky s Masarykem a prohradní angažmá několik dalších let sílily. Ale bez nich by to přece nebyl úplný, nám známý Karel Čapek.

Oba osobní archivní fondy protagonistů zde zpřístupněné korespondence se nedochovaly pod vlivem mikrohistorie původců a vnějších okolností bouřlivých velkých dějin celistvé. Pramenná základna pro heuristiku se opírá o zpracovaný osobní fond Karla Čapka uložený v pražském Literárním archivu Památníku národního písemnictví.⁸ Je známo, že Čapek o své písemnosti zvláště nedbal, že organický celek byl rozptylován již za jeho života a že se Čapkovy archiválie rozešly i do řady soukromých drženích. Dále je známo, že Čapkova manželka Olga Scheinpflugová (1902–1968) zlikvidovala část Čapkových písemností v pohnutých chvílích přicházející nacistické okupace Prahy v březnu 1939. Také Ripkův fond neměl přímočarý, bezproblémový vývoj, a to navzdory archivářské profesi původce. Dvě jeho části se sešly v Národním archivu v Praze, kde byly v nedávné době sloučeny a nově zpracovány pod názvem Archiv Huberta Ripky.⁹ S částí těchto písemností manipulovala Státní bezpečnost a s komparativní znalostí jiných obdobně postižených archivních fondů lze konstatovat těžko napravitelné porušení organicity a v podstatě nedohledatelnost vyňatých archiválií. Rozptýleny byly jednak v soudních spisech, jednak v dalších fondech Studijního ústavu Ministerstva vnitra, kde byly dokumenty uloženy a vytěžovány. Pro úplnost doplňujeme informaci, že další část Ripkova fondu, která se vztahuje především k působení v emigraci po roce 1948, byla v 90. letech minulého století předána Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd ČR.¹⁰ I obě zpracované části Ripkovy písemné pozůstalosti byly využity při přípravě předkládané edice. Aktivity Čapka i Ripky se promítly také do institucionálních archivních fondů, v nichž jsme však pro účely tohoto příspěvku heuristiku neprováděli.

Edici jsme připravili jako kritickou.¹¹ Dokumenty byly editovány z archivních pramenů podle originálů. Souboru zde zpřístupněné korespondence Čapek – Ripka nezaručujeme, vzhledem k výše vyložené problematice pramenné základny, úplnost. Hodnocený minisoubor dokládá kontakty Karla Čapka, v polovině 20. let 20. století již pevně vázaného k Hradu a Ma-

8 K vývoji fondů srovnej úvodu použitých archivních pomůcek. Dandová, Marta: Čapek Karel (1890–1938). 1868–1980. Inventář. Praha 1997, 40 s.

9 Štoviček, Ivan: Archiv Huberta Ripky. 1895–1948 (1950). Inventář. Praha 2009, 937 s.

10 Paleček, Pavel: Ministr Hubert Ripka a jeho osobní archiv. Inventář osobního fondu. Brno 2000, 141 s. V roce 2011 převzal i tuto část fondu do své péče Národní archiv.

sarykovi, s kolegou novinářem ze stejně směřované politické skupiny Huberem Ripkou. I on měl s Masarykem kontakty, obsáhla rozhovoru s ním vedl například v září 1925.¹² Soubor je výrazem Čapkova zájmu na styku a spolupráci s kolegou novinářem pro žurnalistické úkoly a akce, které koordinoval v rámci svého angažmá v politice. Ripka tak epizodně prochází několika málo Čapkovými dopisy.¹³ Naopak Ripka byl v roce 1947 přípravným výborem pozván na ustavující schůzi Společnosti bratří Čapků.¹⁴ Zpřístupnění korespondence nahlížíme coby svědectví Čapkova pokusu o zformování skupiny spřízněných novinářů ad hoc a o vyhrazení čtvrtků coby termínu pro jejich dočasná setkávání. Tím by se termín nepřekrýval s již zavedeným uskupením pátečníků (ostatně dnem pro schůzky v jejich počátcích byl čtvrtek). Zcela nový korespondent k dosud zpřístupněnému čapkovskému souboru, novinář a politik Hubert Ripka, a dvě dosud nepublikované položky Čapkovy korespondence k roku 1926 představují v současnosti sumární hodnotu předkládaného celku.¹⁵

- 11 Zpracování každého dokumentu je rozděleno a) na záhlaví s průběžným pořadovým číslem dokumentu v edici, jeho druhem a způsobem šíření, jmény původce a příjemce, datem a případně místem vzniku, b) na vlastní text dokumentu a c) na informaci o uložení a vnější popis dokumentu, za kterým následují textové a věcné poznámky. Pokud byl některý z údajů doplněn činností editorů, je umístěn v hranatých závorkách. Podle edičních pravidel bylo postupováno i při rozeepsání běžných zkratk (hodina, tohoto měsíce) bez vyznačení. Srv. Štoviček, Ivan: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Praha 2002.
- 12 Záznam Huberta Ripky o rozhovoru s T. G. Masarykem v roce 1925. Editor Ivan Štoviček. In: *Masarykův sborník XIII, 2004–2006*. Praha 2006, s. 371–377.
- 13 Jsou to čtyři dopisy Masarykovi: z 26. srpna 1926 (Vám oddaný, s. 95–96), 27. srpna 1926 (Korespondence I, s. 249–250), 7. září 1933, (Vám oddaný, s. 109–111) a 17. září 1933, (Vám oddaný, s. 114–115).
- 14 Národní archiv, fond Archiv Huberta Ripky, sign. 1-66-4-5, dopis Viléma Brzoráda Společnosti bratří Čapků z 5. března 1947, kart. 196. Ripkův tajemník na pozvání odpověděl, že se ministr zúčastní, „pokud mu to čas jen trochu dovolí“.
- 15 Za pomoc při práci děkujeme Karolu Bílkovi a Ivanu Štovičkově.

1.

K. Čapek – H. Ripka

1926, 30. června, Praha^a

dopisnice

Milý příteli,
tohoto pátku¹ se nesejdeme u mne;² dostanete pozvánku jinam, kde se, doufám, všichni uvidíme.³

Váš

K. Čapek

Národní archiv, fond Archiv Huberta Ripky, signatura 1-256-55a/8, karton 68. Originál, rukopis. Adresa: Pan H. Ripka / redaktor „Přerodu“ / „Národní Osvobození“ / Praha - II / Revoluční třída.

a Datum a místo odeslání určeny podle poštovního razítka.

1 Tj. 2. července 1926.

2 Rozumí se v Čapkově zánovní vile na Vinohradech v ulici Úzké, dnes bratří Čapků, kterou obýval od roku 1925.

3 Od přelomu let 1923–1924 se u Karla Čapka začali scházet tzv. pátečníci, v březnu 1926 mezi ně prvně zavítal prezident republiky Tomáš G. Masaryk a v květnu ho vybraní členové pánského debatního uskupení navštívili ve venkovském sídle hlavy státu v Lánech. Avšak Hubert Ripka není uveden v Čapkově výčtu pátečníků z března 1926 (srv. Korespondence I, s. 217–218) a ani mezi lánskými hosty (srv. Korespondence I, s. 219). Výrazem toho, že Ripka k pátečníkům nepatřil, je i absence jeho jména na seznamu pozvaných k obnoveným schůzkám organizovaným Olgou Scheinpflugovou v roce 1945; lze předpokládat, že by neopominula přizvat stávajícího ministra vlády (Pátečníci a Karel Poláček. Sborník příspěvků ze symposia Pátečníci a Karel Poláček, konaného 23.–26. května 2001 v Rychnově nad Kněžnou. Redaktoři Pavel Janáček – Jan Tydlitát. Boskovice 2001, s. 283). Vyloučíme-li Ripku ze skupiny pátečníků, je možné se domnívat, že pozvání platilo pro setkání jiné skupiny, nejspíše novinářů. Bez dalších pramenných objevů věcný komentář (místo setkání, referenční skupina) rozšíříme obtížně.

2.

K. Čapek – H. Ripka

1926, 24. srpna, [Praha]

dopis

24. VIII. 26.

Milý pane redaktore,
prosím Vás, přijďte ke mně tento čtvrtek, 26. tohoto měsíce, o 4. hodině odpoledne, na schůzku několika lidí.¹ Moc důležité. Přijďte jistě.

Upřímně Váš

Karel Čapek

Národní archiv, fond Archiv Huberta Ripky, signatura 1-256-55a/8, karton 68. Originál, rukopis.

- 1 V srpnu 1926 se Čapek hodně věnoval probíhající Gajdově aféře a její mediální podobě. Navštívil Masaryka a v kontaktech s ním pokračoval písemně, jak dokládají dopisy z 19. a 24. srpna (Vám oddaný, Čapek Masarykovi, s. 91–93 a 93–95). Dostal se i do nesouladu s Jaroslavem Stránským (1884–1973), majitelem Lidových novin, který s rozpaky sledoval vývoj Gajdovy kauzy, obával se žalob na svůj list, byl rezervovaný k Čapkovu bezvýhradnému prohradnímu exponování se a psal mu: „mám pravdu, když jim chci sloužit po svém, a ne po jejich rozumu a mravu“ (Přijátá korespondence, 22. srpna, s. 336). Dne 25. srpna Čapek za doprovodu Arne Laurina (1889–1945), šéfredaktora deníku Prager Presse a Benešova spolupracovníka, navštívil ministra Beneše soukromě, aby byl „autoritativně informován o všem, co se děje, před vážnou schůzkou zítřejší“ (Přijátá korespondence, Laurin Čapkovi 25. srpna, s. 174). Z Laurinovy iniciativy se 26. srpna u Čapka, na „neutrální půdě“, sešli „šéfredaktoři a političtí redaktoři ‚levého bloku‘, aby se domluvili o společné linii“. O schůzce, k níž se vztahuje i Ripkovo naplněné pozvání, jsme informováni ze dvou Čapkových listů Masarykovi. A to ze dne konání schůzky (Vám oddaný, s. 95–96; autor ho přiložil k dopisu prezidentově dceři Olze Revilliodové /1891–1978/) a z následujícího dne (Korespondence I, s. 249–250; autor tento širší text napsal, aby se ujistil, že Masaryk bude bezprostředně informován, protože zjistil, že dcera ukončila návštěvu u otce). Přítomni byli vedle hostitele, Laurina a Ripky šéfredaktor Tribuny Bedřich Hlaváč (1868–1936), redaktor Českého slova Rudolf Kepka (1891–1961), šéfredaktor Českého slova Otakar Skypala (1877–1943) a šéfredaktor Práva lidu Josef Stivín (1879–1941). Čapek byl s výsledky setkání spokojen, „slíbili si, že si dají navzájem pokoj, a hodlají utvořit tiskový ‚demokratický blok‘ (tedy ne levý), který nevylučuje účast živnostníků a případně agrárníků. [...] Utvoří si denní středisko pro praktický styk redaktorů svých listů a jednou týdně se sejdou k poradám, prozatím u mne“. Vedle prohradního ukončení Gajdovy aféry Čapek sledoval i formování širokého politického demokratického bloku, který by Masaryka znovu zvolil na post prezidenta v příštím roce a v budoucnu mohl vytvořit vládní koalici. Uvažoval také, jak získat předsedu agrární strany a zanedlouho opět premiéra Švehlu a jeho prostřednictvím hlavní list strany Venkov. (Srv. Korespondence II, Čapek Švehlovi 6. září, s. 310–312.) Masaryk reagoval dopisem z 31. srpna (Přijátá korespondence, s. 217).

DIE KORRESPONDENZ ZWISCHEN KAREL ČAPEK UND HUBERT RIPKA

Die Edition der neu entdeckten Briefe von Karel Čapek (1890–1938) an Hubert Ripka (1895–1958), werden im Nationalarchiv im Archiv Hubert Ripkas aufbewahrt. Es gibt zwei kurze Briefe aus dem Jahr 1926, die die Kontakte zwischen den beiden Männern zeigen. Zu Beginn der Veröffentlichung gliedert der Verfasser diese Kontakte nicht nur im Rahmen des Editionprojektes der Korrespondenz des Karel Čapek, sondern auch in die politischen, kulturellen und geistigen Zusammenhänge in der Tschechoslowakei in der Mitte des 20er. Jahre des 20. Jh. ein.

THE CORRESPONDENCE BETWEEN KAREL ČAPEK AND HUBERT RIPKA

This article presents editions of two newly discovered letters written by Karel Čapek (1890–1938) to Hubert Ripka (1895–1958), which are stored in the Czech National Archive. There are two brief letters from 1926, which show the existence of contacts between the two men. At the beginning of the article, the author discusses these contacts in the context of the political, cultural and intellectual life of Czechoslovakia in this period.